

**ՋՈԱԿԻՆՈ ՌՈՍԻՆԻ «STABAT MATER»-Ը ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԵՔԻՋՅԱՆԻ
ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՄԲ
(նվիրվում է Ռոսինիի «Stabat Mater»-ի ստեղծման 180-ամյակին և
Հայաստանի ազգային ակադեմիական երգչախմբի հիմնադրման 85-ամյակին)**

ԱՆՆԱ ԱՍԱՏՐՅԱՆ*

Հղման համար. Ասատրյան, Աննա: «Ջոակինո Ռոսինիի «Stabat Mater»-ը Հովհաննես Չեքիջյանի մեկնաբանությամբ»: *Արվեստագիտական հանդես*, N 1 (2022): 79-100. DOI: 10.54503/2579-2830-2022.1(7)-79

2022 թ. մարտի 31-ին Արամ Խաչատրյան համերգասրահում տեղի ունեցավ ՀՀ ազգային հերոս, ԽՍՀՄ ժողովրդական արտիստ Հովհաննես Չեքիջյանի և Հայաստանի ազգային ակադեմիական երգչախմբի համերգը: Հնչեց Ջոակինո Ռոսինիի (1792-1868) «Stabat Mater»-ը՝ (1842) Հայաստանի ազգային ակադեմիական երգչախմբի և Հայաստանի ազգային ֆիլհարմոնիկ նվագախմբի, մենակատարներ Սոֆյա Սայադյանի (սոպրանո), Քրիստինե Սահակյանի (մեցցո-սոպրանո), Միքայել Գրիգորյանի (տենոր) և Պողոս Բիազբեկյանի (բաս) կատարմամբ: Դիրիժորական վահանակի մոտ էր Հովհաննես Չեքիջյանը:

Ուսումնասիրությունում հայ երաժշտագիտության մեջ առաջին անգամ բացահայտվում է Հովհաննես Չեքիջյանի դերը Հայաստանում և Խորհրդային Միությունում Ռոսինիի «Stabat Mater»-ի համերգային կենսագրության մեջ: Շնորհիվ Հ. Չեքիջյանի և Հայաստանի ազգային ակադեմիական երգչախմբի՝ 1965 թ. նոյեմբերի 15-ին Երևանում առաջին անգամ հնչեց Ռոսինիի «Stabat Mater»-ը: Այն իր հաստատուն տեղը գտավ հայկական կապելլայի երկացանկում, որի շնորհիվ Հայաստանում «Stabat Mater»-ի համերգային կյանքը շարունակվում է մինչ օր: Երևանյան պրեմիերայից անմիջապես հետո՝ 1965 թ. դեկտեմբերի 27-ին և 28-ին, «Stabat Mater»-ն առաջին անգամ հնչեց Մոսկվայում՝ Հ. Չեքիջյանի և հայկական կապելլայի կատարմամբ տեղի ունեցավ «Stabat Mater»-ի համամիութենական պրեմիերան: Մոսկովյան պրեմիերային հաջորդեցին «Stabat Mater»-ի պրեմիերաները 1966 թվականին Լենինգրադում, մերձբալթյան հանրապետություններում, Ուկրաինայում և Բելոռուսիայում: Ռոսինիի «Stabat Mater»-ի չեքիջյանական մեկնաբանությունն առանձնանում է բարձր պրոֆեսիոնալիզմով և ինքնատիպությամբ:

Բանալի բառեր՝ Հովհաննես Չեքիջյան, Ջոակինո Ռոսինի, «Stabat Mater», Երևանյան պրեմիերա, Մոսկվա, համամիութենական պրեմիերա, 1965 թվական:

Ներածություն

2022 թ. մարտի 31-ին Արամ Խաչատրյան համերգասրահում տեղի ունեցավ ՀՀ ազգային հերոս, ԽՍՀՄ ժողովրդական արտիստ մաեստրո Հովհաննես Չեքիջյանի և Հայաստանի ազգային ակադեմիական երգչախմբի համերգը:

---

* ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրենի ժամանակավոր պաշտոնակատար, երաժշտության բաժնի վարիչ, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, Հումանիզմի պրոբլեմների ակադեմիայի փոխնախագահ, «Տիգրան Չոխադյան» հիմնադրամի նախագահ, Հայաստանի կոմպոզիտորների միության խորհրդի անդամ, Հայաստանի կոմպոզիտորների միության վարչության անդամ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր, annaasatryan2013@gmail.com, հոդվածը ներկայացնելու օրը՝ 20.04.2022, գրախոսելու օրը՝ 25.04.2022, տպագրության ընդունելու օրը՝ 20.05.2022:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ, ԿՈՆՍԵՐՎատորիայի
ԶԱՐԴԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ

ARMENIAN NATIONAL
ACADEMIC CHOIR
Artistic Director & Principal Conductor
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ

ARMENIAN NATIONAL
PHILHARMONIC ORCHESTRA
Artistic Director & Principal Conductor
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ

ԳՈՍԱԿԻՆՈ ՌՈՍԻՆԻ

GIOACHINO ROSSINI

STABAT MATER

ՍՈՖՅԱ ՍԱՅԱԴՅԱՆ, ՍՈՒՐԵՆՈ / SOFYA SAYADYAN, SOPRANO
ՔՐԻՍՏԻՆԵ ՍԱՀԱԿՅԱՆ, ՄԵՍՑՓՈ ՍՈՒՐԵՆՈ / CHRISTINE SAHAKYAN, MEZZO-SOPRANO
ՄԻԿԱՅԵԼ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ, ՏԵՆՈՐ / MIKAYEL GRIGORYAN, TENOR
ԶՈՐԱԲ ԶՈՐԱԲՅԱՆ, ԲԱՍ / ZOHRAH ZOHRABYAN, BASS

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԳԵՐԻԳՅԱՆ
HOVHANNES TCHEKIDJIAN
ԴԻՐԻԺՈՐ / CONDUCTOR

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ ՀԱՄԵՐԳԱՍՏՐԱԿ

31 / 03

ARAM KHACHATURIAN CONCERT HALL

BRAVO

tomsarkgh

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՏՈՍԱԻՆ
ԽԱՐՈՑԻՄԱԿԱՆ ԵՐԵՂՄԱՌԻՄ
Պատվարների վերականգնում և խցանի ճեղքում
ՓՈՒՆԵՐԱՆՈՒՄ 552-6733

**ARMENIAN NATIONAL
ACADEMIC CHOR**
Artistic Director & Principal Conductor
BOGDAN TCHERAZ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՊՐԱՆԻՑ
ՏԱԷԿՈՄԻՏԻ ԻՆՏԵՐՆԵՏ-ՍԵԼԵԿՏ
Հայաստանի միակնից և ամենաբնական
ԴՆԵՔԻ ՊՐՈԳՆԱ

**ARMENIAN NATIONAL
PHILHARMONIC ORCHESTRA**
Artistic Director & Principal Conductor
LEONID YEPKIN

ՋՈԱԿԻՆՈ ՌՈՍԻՆԻ

GIOACHINO ROSSINI

STABAT MATER

ՍՈՖՅԱ ՍԱԳՅԱՆ, ՍՈՊՐԱՆ / SOFYA SAYADYAN, SOPRANO

ՔՐԻՍՏԻՆԵ ՍԱՀԱԿՅԱՆ, ՄԵԶՑՈՍՊՐԱՆՈ / CHRISTINE SAHAKYAN, MEZZO-SOPRANO

ՍԻՔԱՅԵԼ ՂՐԻՂՈՐՅԱՆ, ՏԵՆՈՐ / MIKAYEL GRIGORYAN, TENOR

ԶՈՐԱԲ ԶՈՐԱԲՅԱՆ, ըԱՍ / ZOHRAH ZOHRABYAN, BASS

ՀՈԿԱՆՆԵՄ ԳԵՔԻԳՅԱՆ

HOVHANNES TCHEKIDJIAN

ԴԻՐԻՃՈՐ / CONDUCTOR

ԱՐԱՄ ԽԱԳԱՏՐՅԱՆ ՀԱՄԵՐՈՒՄԸ

31 / 03 2022

ARAM KHACHATURIAN CONCERT HALL

Հնչեց Զոսկինո Ռոսինիի «Stabat Mater»-ը՝ Հայաստանի ազգային ակադեմիական երգչախմբի և Հայաստանի ազգային ֆիլհարմոնիկ նվագախմբի, մենակատարներ՝ Հայաստանի ազգային ակադեմիական երգչախմբի տաղանդավոր արտիստներ Սոֆյա Սայադյանի (սոպրանո), Քրիստինե Սահակյանի (մեցցո-սոպրանո), Միքայել Գրիգորյանի (տենոր) և Պողոս Բիազբեկյանի (բաս) կատարմամբ: Դիրիժորական վահանակի մոտ էր Հովհաննես Չեքիջյանը:

Ռոսինիի «Stabat Mater»-ը հնչեց փարիզյան պրեմիերայից (1842 թ. հունվարի 7) ճիշտ 180 տարի անց՝ կրկնելով փարիզյան հաջողությունը: Ինչպես և այն ժամանակ, մեսսան հուզեց, ցնցեց, հիացրեց: Ինչպես և 180 տարի առաջ՝ երևանյան կատարումը ևս արտասովոր հաջողություն էր՝ զարմանքի և հիացումի պայթյուն: Ի՞նչ իմանար Ռոսինին իր հայրենիքում՝ Իտալիայում, 1842 թ. մարտին տեղի ունեցած նեապոլյան պրեմիերայի ժամանակ՝ Գաետանո Դոնիցետտիի ղեկավարությամբ, որ դրանից 180 տարի անց, շնորհիվ Հ. Չեքիջյանի, իր «Stabat Mater»-ը հնչելու է Երևանում՝ կրկին հուզելու ունկնդրին ճիշտ այնպես, ինչպես 1842-ին...

Համերգը ևս մեկ անգամ վկայեց, որ օրերս իր հիմնադրման 85-ամյակը բոլորած Հայաստանի ազգային ակադեմիական երգչախումբը հայ արդի կատարողական արվեստի գագաթն է, իսկ դիրիժոր Հովհաննես Չեքիջյանի վիրտուոզությունը սահման չունի: Նա ոչ միայն վարպետորեն մեկնաբանում է կոմպոզիտորի ողջ մտահղացումը՝ ունկնդրին առավելագույնս ճշգրիտ փոխանցելով այն ամենը, ինչ գրված է պարտիտուրում, այլև ապշեցնում կատարման բարձր կուլտուրայով, անմեկնելի ու անբացատրելի որակներով: Նրա ղեկավարությամբ երգչախումբը դուրս է գալիս իր դերի ու նշանակության շրջանակներից և օժտվում մենակատարի գործառույթով: Նվագախումբն ու երգչախումբը անգամ tutti-ի և ff հնչողության պայմաններում չեն խլացնում մենակատարներին: Ահա այստեղ է դրսևորվում մաեստրո Չեքիջյանի՝ անսամբլի բացառիկ և անգերազանցելի զգացողությունը:

Այս կատարումը համաշխարհային կատարողական արվեստում բացառիկ է նաև նրանով, որ կապելլան երգում է առանց նոտաների:

...Իր պատմության ծանր ժամանակաշրջանն ապրող ժողովրդիս համար

«Stabat Mater»-ը հնչեց որպես իսկապես Stabat mater dolorosa: Հայաստան-աշխարհն ու հայ ժողովուրդն ասես Ռոսինիի անմահ ստեղծագործության հնչյուններով սգում էին 44-օրյա պատերազմում զոհված զավակների կորուստը:

Իմ դեպքում ազգային ողբերգությանը գումարվեց անձնական մեծ վիշտը. թեև արդեն ամիսներ էին անցել, ինչ ես կորցրել էի թանկագին հորս՝ պետական գործիչ Գրիգոր Եգորի Ասատրյանին, սակայն ոչ մի կերպ չէի կարողանում համակերպվել, չէր ստացվում խլացնել կորստյան անտանելի ցավը... Հայրս, որ Մաեստրոյի տաղանդի երկրպագուներից էր և բաց չէր թողնում ոչ մի համերգ, այդ օրն ինձ հետ չէր. նրա բազկաթոռը թափուր էր... Համերգի ողջ ընթացքում ես արտասվել եմ, քանի որ Մաեստրոյի ղեկավարությամբ երգչախմբի ու նվագախմբի արտիստներն ու մենակատարները «Stabat Mater»-ը հնչեցրին որպես աղոթք՝ առ Աստված...

Համերգն ունկնդիրների վրա թողեց ցնցող ու անջնջելի տպավորություն: Ծափողջույններն ու բրավոները երկար ժամանակ չէին լուռ: Ինչպես միշտ՝ հանդիսատեսը չէր շտապում բաժանվել իր սիրելի Մաեստրոյից: Եվ ահավասիկ Մաեստրոն, անսալով իր երկրպագուների «ցանկություն-խնդրանք-պահանջին», կրկին կանգնեց դիրիժորական վահանակի առջև ու...

Որպես բիս հնչեց Շառլ Ազնավուրի տեքստով և Տիրան Կառվարենցի երաժշտությամբ 1988 թվականի Սպիտակի ավերիչ երկրաշարժի օրերին ստեղծված «Pour toi, Arménie» («Քեզ համար, Հայաստան») երգը՝ ֆրանսերենով:

Ու երգի ստեղծումից 34 տարի անց Հովհաննես Չեքիջյանն ասես այդ երգով՝ Ազնավուրի խորիմաստ ու փաստորեն խիստ արդիական տեքստով, ուղերձ հղեց հայոց պատմության դժվարագույն փուլերից մեկն ապրող իր հայրենակիցներին, որոնք այսօր ևս, ինչպես դաժան երկրաշարժից հետո, կարիք ունեն կարեկցանքի ու վշտակցության, նաև՝ մխիթարության ու լուսավոր ապագայի հանդեպ հավատի նորոգման՝

«Ոսկյա արևը թող ժպտա մի բուռ քո հողին,

Հար ցնծա՛, իմ Հայաստան աշխարհ:

Արցունքը քո սրբիր, թող հույսը քեզ օգնի,

Գոտեպնդվիր, ի՛մ ժողովուրդ...» (թարգմանությունը՝ Գևորգ Արմենյանի):

Ռոսինիի «Stabat Mater»-ի չեքիջյանական հանճարեղ մեկնաբանությունը ստիպեց ինձ վերադառնալ տասնամյակների խորքը և ներկայացնել Հովհաննես Չեքիջյանի դերը Ռոսինիի այս ստեղծագործության համերգային կենսագրության մեջ: Քիչ է ասել, թե նրա շնորհիվ այս գործն առաջին անգամ հնչեց Երևանում 1965 թվականի նոյեմբերի 15-ին և ապրում է մինչ օրս: Շնորհիվ Հ. Չեքիջյանի՝ ստեղծագործությունն առաջին անգամ հնչեց ողջ Խորհրդային Միությունում: Երևանյան պրեմիերային հաջորդեցին «Stabat Mater»-ի պրեմիերաները ոչ միայն Մոսկվայում ու Լենինգրադում, այլև մերձբալթյան հանրապետություններում, Ուկրաինայում և Բելոռուսիայում:

Նշենք, որ տասնամյակներ շարունակ Հ. Չեքիջյանը փայլուն խմբավարի գործունեությունը հաջողությամբ զուգակցում է սիմֆոնիկ դիրիժորի գործունեության հետ: Դրա մեկնարկը տրվեց հայրենիքում առաջին համերգի ժամանակ: Երևանում առաջին բեմելին Մաեստրոն ներկայացավ թե՛ որպես խմբավար,

թե՛ որպես սիմֆոնիկ դիրիժոր. Հայաստանի պետական սիմֆոնիկ նվագախումբը նրա ղեկավարությամբ կատարեց Բեթհովենի Յոթերորդ սիմֆոնիան: «Համերգի երկրորդ բաժնում Հ. Չեքիջյանն իրեն դրսևորեց որպես նվագախմբի հետ աշխատելու, այն իր կամքին ենթարկելու և հրաշալի հնչողություն ստանալու ունակ լավ սիմֆոնիկ դիրիժոր: Համերգն ունեցավ հսկայական հաջողություն, բյուրավոր ունկնդիրները ողջունեցին երիտասարդ տաղանդավոր դիրիժորին» [16]:

Մինչև 1961 թվականին Հայաստան գալը Հ. Չեքիջյանը սիմֆոնիկ նվագախմբեր է ղեկավարել 1947-ից, այդ թվում՝ Ստամբուլում և Փարիզում, իսկ հայրենիք վերադառնալուց ի վեր՝ Հայաստանի բոլոր սիմֆոնիկ նվագախմբերը, ԽՍՀՄ առաջնակարգ նվագախմբերը՝ ԽՍՀՄ պետական ակադեմիական սիմֆոնիկ նվագախումբը, Լենինգրադի ակադեմիական սիմֆոնիկ նվագախումբը, միութենական և արտասահմանյան՝ ընդհանուր առմամբ 69 սիմֆոնիկ նվագախումբ [6, էջ 155-157]:

Հընթացս հայրենիքում անդրանիկ համերգի՝ Մաեստրոն մատուցում է իր առաջին անակնկալը. Խորհրդային Միության մեջ առաջին անգամ հնչում է Բեդրժիխ Սմետանայի «Չեխական երգ» Կանտատը, ընդ որում՝ չեխերեն՝ սկիզբ դնելով ստեղծագործությունները միայն բնագրով կատարելու ավանդույթին. այսօր կապելլան երգում է աշխարհի 27 լեզուներով: Այդ օրվանից մինչ օրս վոկալ-սիմֆոնիկ խոշոր կտավի ստեղծագործությունների համերգային կատարումները Հ. Չեքիջյանի և կապելլայի գործունեության կարևոր բնագավառներից են:

Հ. Չեքիջյանի ջանքերով ոչ միայն Հայաստանում, այլև Խորհրդային Միությունում առաջին անգամ հնչել են վոկալ-սիմֆոնիկ այնպիսի ստեղծագործություններ, ինչպիսիք են Շուբերտի «Միրիամի հաղթերգը» կանտատը (1964, Երևան, Մոսկվա), Ռոսինիի «Stabat Mater»-ը (1965, Երևան, Մոսկվա), Հ. Բեռլիոզի «Requiem»-ը (1967, Երևան, Մոսկվա), «Ռոմեո և Ջուլիետ» դրամատիկ սիմֆոնիան (1983, Մոսկվա) և «Te Deum»-ը (1977, Լենինգրադ), Գ. Ֆորեի «Requiem»-ը (1971, Երևան, Մոսկվա), Շ. Գունդի «Մահ և կյանք» օրատորիան (1971, Մոսկվա), Զ. Վերդիի «Ազգերի հիմնը» (1982, Լենինգրադ), Կ. Լամբերտի «Ռիո Գրանդե»-ն (1982, Լենինգրադ) և այլն:

Հ. Չեքիջյանը համաշխարհային դիրիժորական պրակտիկայում միակ դիրիժորն է, ով Հ. Բեռլիոզի «Requiem»-ը կատարել է 37 անգամ՝ Երևանում, Մոսկվայում, Լենինգրադում, Մինսկում, Թբիլիսիում, Վիլնյուսում, Կիևում, Քիշնևում, Կաունասում, Ուլյանովսկում, Տիրասպոլում, Խարկովում, Դնեպրոպետրովսկում, Սվերդլովսկում, Լվովում, Օդեսայում, Նովոսիբիրսկում, Օմսկում, Տոմսկում՝ սահմանելով յուրահատուկ համաշխարհային ռեկորդ: Հ. Չեքիջյանի ջանքերով տեղի ունեցավ Բեռլիոզի «Requiem»-ի երևանյան պրեմիերան 1967 թ. փետրվարի 1-ին և 2-ին: Շաբաթներ անց՝ փետրվարի 26-ին, «Requiem»-ը հնչեց Մոսկվայում՝ Հ. Չեքիջյանի ղեկավարությամբ, ԽՍՀՄ պետական սիմֆոնիկ նվագախմբի և Հայաստանի պետական երգչախմբի կատարմամբ: Իսկ մարտի 2-ին և 3-ին ստեղծագործությունը Մաեստրոյի ղեկավարությամբ հնչեց Լենինգրադում՝ Հայաստանի պետական երգչախմբի և Լենֆիլհարմոնիայի ակադեմիական սիմֆոնիկ նվագախմբի կատարմամբ:

Հ. Զեքիյան-սիմֆոնիկ դիրիժորի հարուստ ու բազմազան նվագացանկն ընդգրկում է տարբեր դարաշրջանների և տարբեր ոճերի վոկալ-սիմֆոնիկ և սիմֆոնիկ երաժշտության բազմաթիվ նմուշներ՝ Բեռլիոզի «Ռեքվիեմից» ու «Te Deum»-ից՝ մինչև Արամ Խաչատրյանի «Ձոն ցնծության», Բեթհովենի Իններորդ սիմֆոնիայից ու «Ֆանտազիայից»՝ մինչև Էդգար Հովհաննիսյանի «Սարդարապատ» ու «Էրեբունի-Երևան», Վերդիի «Ազգերի հիմնից» ու «Ռեքվիեմից»՝ մինչև Կառլ Ջենկինսի «Սիմֆոնիկ Ադիեմուս» [1, էջ 45-51]:

Ջոակինո Ռոսինիի և նրա «Stabat Mater»-ը

«Stabat Mater»-ի անվանումն առաջացել է բանաստեղծական տեքստի առաջին բառերից՝ «Stabat Mater dolorosa», որը լատիներենից թարգմանաբար նշանակում է՝ «Կանգնած էր մայրը սգացող»:

«Stabat Mater»-ի բազմաձայն կոմպոզիցիաներն սկզբնական շրջանում ստեղծվում էին cantus firmus-ի վրա կամ էլ միջանցիկ իմիտացիոն ոճում (Ժոսկեն Դեպրե, Ֆրանկինո Գաֆուրի, Պալեստրինա, Օլլանդո Լասսո): Այս ոճը Հռոմում պահպանվեց երկար ժամանակ (Դոմենիկո Սկարլատի), այնուհետև փոխարինվեց նոր օպերային ոճով՝ նվագախմբի, մենակատար արիաների և զուգերգերի օգտագործմամբ (Ա. Մ. Բոնոնչինի, Ա. Կալդերա): «Stabat Mater»-ի պատմության մեջ շրջադարձային էր նեոպոլիտանական օպերային դպրոցի խոշորագույն ներկայացուցիչ, opera-buffa-ի դասական, իտալացի կոմպոզիտոր Ջովանի Բատիստա Պերգոլեզիի «Stabat Mater»-ը (1735)՝ գրված կամերային կանտատի ձևում:

XVIII դարում «Stabat Mater» ստեղծեցին Մոցարտը և Հայդնը, իսկ XIX դարում՝ Շուբերտը: XIX դարում, հատկապես Ռոսինիի, Դվորժակի, Լիստի, Վերդիի, Ա. Ն. Սերովի ստեղծագործություններում, «Stabat Mater»-ը «ճեղքեց» եկեղեցական շրջանակները և դարձավ կոնցերտային ժանր: «Stabat Mater»-ն իր կենսունակությունը պահպանեց նաև XX դարում՝ արժանանալով Կարոլ Շիմանովսկու, Լենոկա Բերկլիի, Ֆրենսիս Պուլենկի, Ջոլտան Կոդայի և Քշիշտոֆ Պենդերեցկու ուշադրությանը:

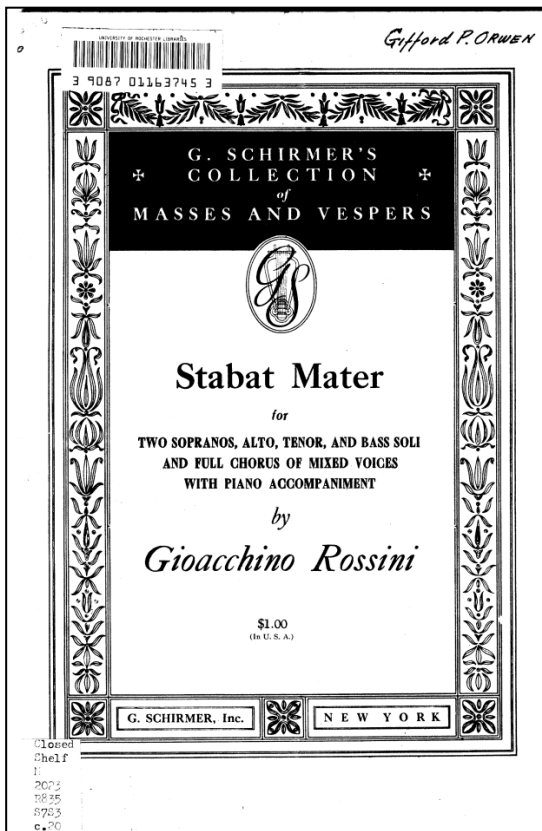
Հայտնի է, որ Ջոակինո Ռոսինիի (1792-1868) ստեղծագործությունը մեծ ազդեցություն ունեցավ XIX դարի իտալական և եվրոպական օպերային արվեստի զարգացման համար:

Պուլենկինը Ռոսինիի երաժշտությունը համեմատել է շամայանի ոսկեգույն շիթերի հետ [15, էջ 354], իսկ ընդհուպ մինչև մեր օրերը ռոսինյան արվեստը համարվում է երաժշտության մեջ ուրախության և անկաշկանդ սրամտության հոմանիշ: «Սոցիալական և ռազմական բուռն ցնցումների դարաշրջանում, որը ծնեց ռոմանտիկների «համաշխարհային ողբը» և մոայլ ֆանտաստիկան, Ռոսինիի կայծկլտացող, արևային տոներն իրենց հետ բերում էին հավատ պատանեկության հավերժական իդեալների հանդեպ: Անգերազանցելի մելոդիստը սփռում էր մեղեդիներ, որոնք գերում էին ունկնդիրներին աշխարհի բոլոր երկրներում: Իտալացի կոմպոզիտորներից ոչ ոք, մինչև Ռոսինին և նրանից հետո, չստեղծեց նման գեղեցկության, նրբագեղության և փայլի երաժշտություն: «Կյանք, խելք, ստեղծագործություն, միտք, լույս, տրամաբանություն, գեղեցկություն և հրաշագեղու-

թյուն», - այսպես է բնութագրել կոմպոզիտորի արվեստը Ա.Ն. Սերովը» [15, էջ 354]:

Ռոսինին իտալացի առաջին կոմպոզիտորն էր, որ նման վառ և կատարյալ ձևով արտացոլեց իր ժողովրդի ստեղծագործական ուժերի վերելքը, նրա ազգային ինքնագիտակցության զարթոնքը: Եզրափակելով ազգային օպերայի զարգացման ողջ դարաշրջանը՝ նա միաժամանակ Իտալիայում երաժշտական թատրոնի նոր փայլուն ծաղկման հիմքերը դրեց: Ռոսինիի արվեստը նախապատրաստեց Բելինիի, Դոնիցետիի և հանճարեղ Վերդիի նշանավոր օպերաները: Նրա շնորհիվ իտալական երաժշտությունն անկման շրջանից հետո վերստին նվաճեց իր երբեմնի հզորությունը՝ արժանի տեղ գրավելով համաշխարհային երաժշտական մշակույթում:

Ժողովրդական-հերոսական ժանրում Ռոսինիի որոնումների նշանակալի հանրագումարը դարձավ «Վիլիելմ Տելլ» (1829) օպերան, որը ոչ միայն դարձավ կոմպոզիտորի ստեղծագործության գագաթը, այլև ազդարարեց ստեղծագործական էվոլյուցիայի ավարտը: Այս օպերայից հետո 37-ամյա Ռոսինին դադարեց ստեղծագործել երաժշտական թատրոնի համար: Նրա կյանքի երկրորդ կեսի նվաճումների թվին են դասվում երկու հոգևոր ստեղծագործությունները՝ վառ թատերական ոգով գրված «Stabat Mater»-ը (1842) և վիթխարի մեսսան, որը նա կեսկատակ անվանեց «Փոքրիկ հանդիսավոր մեսսա» (1863):

««Stabat Mater»-ն ամբողջությամբ առաջին անգամ կատարվել է 1842 թ. հունվարի 7-ին Փարիզում՝ Վանտադուր դահլիճում, որտեղ ներկայումս տեղավորված է Իտալական թատրոնը: Մեսսան կատարեցին Ջուլիետա Գրիգին և Ալբերտացին, տենոր Մարիոն, բաս Տամբուրինին՝ անգլագական կվարտետ: Հրաշալի կատարում» [17, էջ 283]: Մամուլն արձագանքեց. «Այն ժամանակներից, ինչ Փարիզում կատարվեց Հայդնի «Աշխարհի արարումը» օրատորիան, ես չեմ հիշում, որ ինձ վիճակվեր ներկա լինել ավելի հանդիսավոր, ավելի տպավորիչ և ավելի հիանալի համերգի, որն այդքան ուժեղ հուզեր ունկնդիրներին: Փառահեղ է այդ հրաշալի ստեղծագործության փայլը...» [17, էջ 283]: Իսկ համերգին ներկա Հայնրիխ Հայնեն գրեց. «Ռոսինիի «Ստաբատոն»

ընթացիկ սեզոնի ամենաարտասովոր իրադարձությունն է, և մեծ մասնորոշին ուղղված՝ գերմանացիների հանդիմանությունները միանգամայն հստակ վկայում են նրա օժտվածության օրիգինալության և խորության մասին: Գերմանացիները գտնում են՝ իբր այս ստեղծագործությունը շատ աշխարհիկ է, շատ երկրային է հոգևոր երաժշտության համար... Անվերջության զգացողությունը բխում էր ողջ ստեղծագործությունից՝ երկնագույն երկնքի փայլի պես, ծովի վեհության պես: Ահա թե որն է Ռոսինիի հավերժական հմայքը, նրա լուսավոր քնքշությունը, որը ոչ ոք երբեք չկարողացավ, ես չեմ ասում՝ խախտել, փչացնել, անգամ՝ մթագնել» [17, էջ 283]:

Կոմպոզիտորին շատ ուրախացրեց «Stabat Mater»-ի հաջողությունը, քանի որ թվում էր, թե իրեն մոռացել են: Բայց ուրախությունն ավելի մեծ էր, երբ երկու ամիս անց «Ստաբատը» հնչեց Բոլոնիայի համալսարանի դահլիճում՝ միանգամայն անկրկնելի կատարմամբ: «Stabat Mater»-ը ղեկավարելու համար Ռոսինին հրավիրեց Գաետանո Դոնիցետին, որը նախօրեին՝ 1842 թ. մարտի 9-ին, Միլանում ներկա էր գտնվել Վերդիի «Նաբուկո» օպերայի ցնցող հաջողությանը և հաջորդ օրը Բոլոնիայի ճանապարհին կառքում հիացած կրկնել էր՝ «Ի՞նչ հրաշալի էր այդ երաժշտությունը: Ի՞նչ կոմպոզիտոր է Վերդին» [17, էջ 284]:

«Stabat Mater»-ը կատարեցին սուպրանո Նովելլոն, տենոր Նիկոլայ Իվանովը և երաժշտության երկու սիրահարներ՝ արիստոկրատուհի Կլեմենտինա Դելի Անտոնին և իշխան Պոմպեո Բելջոյոզոն, ինչպես նաև հանրահայտ երգիչներ բաս Յուկկելին և Մարիա Ալբոնին: Հաջողությունն աննկարագրելի էր: Դոնիցետին այդ մասին ասաց. «Ես անկարող եմ արտահայտել, թե ինչ ընդունելության արժանացանք Բոլոնիայում Ռոսինին և ես: Դա անհնար է նկարագրել: Փողային նվագախումբ, «ուռ» ճիչեր, մադրիգալներ... Ռոսինին, որին ես վերջապես համոզեցի ներկա լինել երրորդ ներկայացմանը, պատվեցին ըստ արժանվույն: Նա բարձրացավ ինձ մոտ, դիրիժորական հարթակ, գրկեց ինձ, համբուրեց, և հիացական ճիչերը խլացրին մեզ երկուսիս: Նա նետվեց իմ կրծքին, արտասվեց ու անվերջ կրկնում էր. «Ինձ մենակ չթողնես, բարեկամս»: Բոլորը հուզվեցին՝ տեսնելով Ռոսինիի հուզմունքը» [17, էջ 284]:

«Stabat Mater»-ները Հովհաննես Չեքիջյանի մեկնաբանությամբ

Հոգևոր և աշխարհիկ վոկալ-սիմֆոնիկ բազմաթիվ դժվարագույն ստեղծագործությունների անզուգական մեկնաբան Հովհաննես Չեքիջյանի և հայկական կապելլայի երկացանկում համաշխարհային երաժշտության երևելիների ստեղծած «Stabat Mater»-ներից առկա են երեքը՝ Ռոսինիի, Շիմանովսկու և Պենդեբեցկու ստեղծագործությունները [2, էջ 57-58]:

1980 թ. ապրիլի 18-27-ը տեղի ունեցան «Սովետական մշակույթի օրերը» Լեհաստանում: Լեհաստանի տարբեր քաղաքներն ընդգրկող «Մշակույթի օրերի» նպատակն էր լեհերին ծանոթացնել խորհրդային արվեստի տարբեր բնագավառների նվաճումներին [5]:

Խորհրդային մշակույթի օրերի շրջանակում Լեհաստանում տեղի ունեցան Հովհաննես Չեքիջյանի և Հայաստանի պետական ակադեմիական երգչախմբի

հյուրախաղերը: Լեհաստանի հարավ-արևմուտքում՝ Օդրա գետի ափին գտնվող Վրոցլավ քաղաքում, Խորհրդային Միության «Մշակույթի օրերի» բացման պատիվը տրվեց Հայաստանի պետական ակադեմիական երգչախմբին՝ Հովհաննես Չեքիջյանի ղեկավարությամբ [19]:

Երկրորդ համերգին՝ ապրիլի 19-ին, Վրոցլավի սիմֆոնիկ նվագախմբի և հայկական կապելլայի կատարմամբ հնչեց լեհ խոշորագույն կոմպոզիտորներից մեկի՝ ժամանակակից լեհական կոմպոզիտորական դպրոցի հիմնադիր Կարոլ Շիմանովսկու (1882-1937) «Stabat Mater»-ը (1926): «Լեհ խստապահանջ արվեստասերը համոզվեց, որ ունկնդրում է մի երգչախմբի, որը վաղուց հաղթահարել է պրոֆեսիոնալիզմի դժվարին բարձունքները: Երգչախմբի և նվագախմբի բարձրարվեստ կատարումը, մենակատարների՝ Ստեֆանյա Վոյտովիչի (սոպրանո) համոզիչ մենաբանումը, Ուրշուլա Միտրեգայի խոր զգացմունքայնությունը, Եժի Մեխլինսկու (բարիտոն) կատարման դրամատիզմը երկի մատուցումը դարձրին ամբողջական, մեծապես համակող» [11]:

Կարոլ Շիմանովսկու «Stabat Mater»-ի՝ հայկական կապելլայի մենաբանության մասին Վրոցլավի «Երեկոյան Վրոցլավ» թերթի ապրիլի 23-ի համարում Ռիշարդ Բուկովսկին գրեց. «Լեհաստանում խորհրդային մշակույթի օրերի շրջանակներում Կ. Շիմանովսկու «Stabat Mater» օրատորիայի կատարմամբ ելույթ ունեցավ Հայաստանի պետական ակադեմիական երգչախումբը, որը ցուցադրեց տեխնիկական և գեղարվեստական բարձր մակարդակ: Եթե նկատի ունենանք, որ Կարոլ Շիմանովսկու երաժշտությունը Հայաստանի համար իսկական մի էկզոտիկա է, ապա երգչախմբի ձեռք բերած հաջողությունները պետք է առավել քան զարմանք հարուցեն» [18]: Ընդ որում՝ «հայկական երգչախմբի առջև ծառացած ամենամեծ դժվարությունն այն էր, որ մինչև Լեհաստան գալը Շիմանովսկին բոլորովին անծանոթ էր նրանց: Այդ բանը հատկապես զգացվեց փորձերի, բայց ոչ արդեն համերգի ժամանակ: Մի բան, որ վկայում է այդ տաղանդավոր երգչախմբի հաղթանակի մասին: Այդ երգչախումբը, անշուշտ, հիասքանչ է...» [20]:

Մատենությունի և կապելլայի ելույթը դարձավ երևույթ լեհական երաժշտության պատմության մեջ: «Եթե որևէ մեկը Շիմանովսկու երաժշտության համաշխարհային ընկալման մասին երբևիցե երաժշտագիտական աշխատություն գրի, ապա այդ մենագրության մեջ անպատճառ պետք է հիշատակի վրոցլավյան ֆիլհարմոնիայի սիմֆոնիկ նվագախմբի և Հովհաննես Չեքիջյանի ղեկավարած երգչախմբի մասին» [20]:

Լեհ երգչուհի, սոպրանո Ստեֆանյա Վոյտովիչը համերգից հետո նկատեց. «Մենք՝ մեներգիչներս, ուղղակի անսահման ներշնչվում ենք, երբ մեր թիկունքում զգում ենք այնպիսի մի կոլեկտիվի շունչը, ինչպիսին հայկական երգչախումբն է» [11]:

Իսկ լեհ ժամանակակից աշխարհահռչակ կոմպոզիտոր Քշիշտոֆ Պենդեբեցկին իր «Stabat Mater»-ի երևանյան պրեմիերայի մասին ասաց. «Չէի պատկերացնում, որ երկս՝ «Stabat Mater»-ը, կներկայացվի այսքան խորաթափանց, այսքան վարպետորեն և գեղարվեստորեն: Զարմանում եմ, որ երգչախումբը երգեց անգիր: Երջանիկ եմ, որ արժանացա ստեղծագործությանս այսօրինակ հիանալի կատարման» [13, էջ 79]:

Ռոսինիի «Stabat Mater»-ի երևանյան պրեմիերան

Շնորհիվ Հովհաննես Չեքիջյանի՝ 1965 թվականին Ռոսինիի «Stabat Mater»-ը մուտք գործեց Երևան:

«Մայրաքաղաքի երաժշտական առօրյան այս տարի հիանալի ձևով զուգակցվում է հյուրախաղերով, այնպես որ այս տարին մենք կարող ենք համարել երաժշտական տարի: Հենց միայն թվերը՝ ռուսական երաժշտության տասնօրյակը, Անդրկովկասյան երաժշտական գարունը, բրիտենյան օրերը, երիտասարդական երկրորդ փառատունը, բազմաթիվ օպերային և էստրադային հյուրախաղերը, փաստում են այս միտքը:

Եվ ահա երևանյան երաժշտական տարին գալիս է եզրափակելու մի նոր հախուռն երաժշտական ալիք: Այն կոչվում է «Երևանյան երաժշտական օրեր»: Այս երկրորդ ֆեստիվալի օրերին ելույթներ կունենան Հայաստանի սիմֆոնիկ նվագախումբը՝ նոր ծրագրով, պետական երգչախումբը, Հայֆիլհարմոնիայի կամերային անսամբլը, «Մադրիգալ» վոկալ անսամբլը՝ Լիսիցյան քույրերի մասնակցությամբ: Մենահամերգներով հանդես կգան ՍՍՀՄ ժողովրդական արտիստուհի Գոհար Գասպարյանը, Լուսինե Զաքարյանը, ՍՍՀՄ ժողովրդական արտիստ Տիգրան Կուրուզյանը (Էստոնիա), Ամերիկայի «Մետրոպոլիտեն» օպերային թատրոնի մեներգիչ Ջերոմ Հայնսը: Մենահամերգով հանդես կգան Մանուկ Բարիկյանը (Անգլիայի ռադիոյի և հեռուստատեսության մենակատար) և երգեհոնահար Հարրի Գրոդբերգը: Սփյուռքահայ երգչուհի Արփինե Փեղիվանյանն առաջին անգամ հնարավորություն ունեցավ օպերային դերերգերով բեմ ելնելու: Նրա Անուշը դասվեց լավագույնների շարքը» [10]:

Եվ ահա «Երևանյան երաժշտական օրեր» 1965 թ. երկրորդ փառատոնի ընթացքում (նոյեմբերի 15, Երևան) Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճում առաջին անգամ հնչեց Ռոսինիի «Stabat Mater»-ը՝ Հայաստանի պետական երգչախմբի, վաստակավոր կոլեկտիվ Հայաստանի պետական սիմֆոնիկ նվագախմբի, մենակատարներ՝ ՀԽՍՀ ժողովրդական արտիստ Միհրան Երկաթի (բարիտոն), ՀԽՍՀ վաստակավոր արտիստուհի Գոհար Գալաչյանի (մեցցո-սոպրանո) և Իզաբելա Այդինյանի (սոպրանո) կատարմամբ: Տենորի երգամասի կատարման համար հրավիրվել էր լատիշ նշանավոր տենոր, Լատվիայի օպերայի և բալետի թատրոնի մեներգիչ Իգրաիլ Ֆեյգելսոնը (Ռիգա):

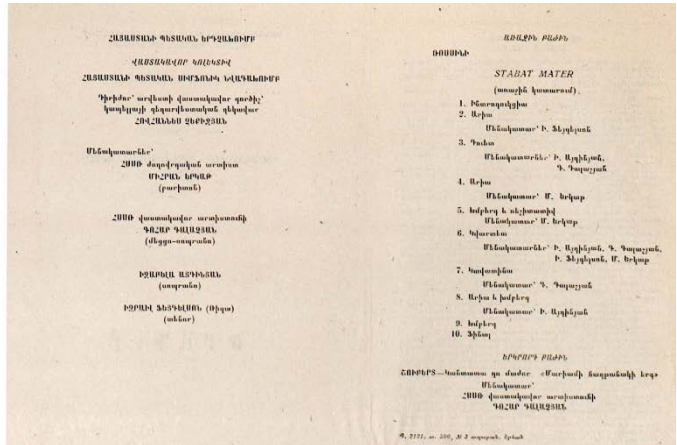
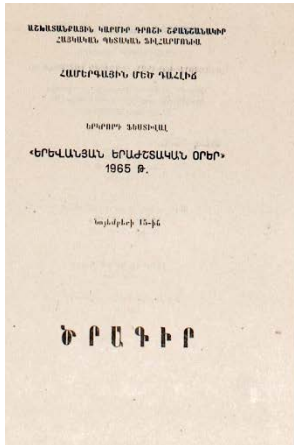
Դիրիժորն էր Հայաստանի արվեստի վաստակավոր գործիչ, կապելլայի գեղարվեստական ղեկավար Հովհաննես Չեքիջյանը:

Ի դեպ, ամիսներ առաջ մատուրոն արժանացել էր հայրենիքում իր առաջին պատվավոր կոչմանը: Հայկական ՍՍՀ Գերագույն սովետի նախագահության 1965 թ. հունիսի 17-ի հրամանագրով երաժշտական արվեստի մի խումբ գործիչների՝ կոմպոզիտորներ Էդուարդ Աբրահամյանին, Ալեքսանդր Աճեմյանին, Գևորգ Արմենյանին, Ադամ Խուրդյանին, Կոնստանտին Օրբելյանին և խմբավար Հովհաննես Չեքիջյանին շնորհվել էր Հայկական ՍՍՀ արվեստի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչում:

Համերգն ունեցավ փայլուն հաջողություն, իսկ օրը եզրափակվեց Հայֆիլհարմոնիայի դիրեկտոր Վլադիլեն Բալյանի՝ 1965 թ. նոյեմբերի 15-ին հետևյալ

հրամանով. «Ստեղծագործական մեծ նվաճումների, «Երևանյան երաժշտական օրեր» 1965 թ. երկրորդ փառատոնին ունեցած հաջող ելույթի, Ռոսինիի «Ստաբատ Մատեր» բարդագույն ստեղծագործության նախապատրաստման և առաջին կատարման համար Հայաստանի պետական երգչախմբի գեղարվեստական ղեկավար և գլխավոր դիրիժոր Հովհաննես Չեքիջյանին, ինչպես նաև կապելլայի ողջ կազմին հայտնել ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ:

Այս հրամանն ընթերցել Հայֆիլհարմոնիայի բոլոր կոլեկտիվներում»:

Համերգն ուղագրավ երևույթ դարձավ մայրաքաղաքի երաժշտական կյանքում. «Այն մեկ անգամ ևս ապացուցեց, որ Հայաստանի պետական երգչախումբն ու սիմֆոնիկ նվագախումբը բավարար չափով ունեն ներքին ուժ և պրոֆեսիոնալիզմ՝ դասական ամենաբարդ ստեղծագործությունների պատշաճ ու լիարժեք մարմնավորման համար» [7]:

Քանդակագործ Լևոն Թոքմաջյանը համերգը բնորոշեց որպես իսկական, փայլուն հաղթանակ: «Երեկոյան Երևան» թերթի նոյեմբերի 16-ի համարում լույս տեսած հոդվածում նա գրեց. «Եվ իրոք, հաղթանակ էր Հայաստանի պետական երգչախմբի, սիմֆոնիկ նվագախմբի, սոլիստ կատարողների և նրանց ղեկավար, արվեստի վաստակավոր գործիչ Հովհաննես Չեքիջյանի համար՝ Երևանյան երաժշտասեր հասարակայնությանը Ռոսինիի «Ստաբատ Մատեր»-ի ցուցադրումը: Այդ գործը առաջին անգամ կատարվեց Երևանում: Կատարողների կողմից ցուցաբերվեց բարձր վարպետություն, նուրբ զգացողություն և, որ ամենակարևորն է, ռոսինյան երաժշտության դասական մեկնաբանում: Հայտնի է, որ Ռոսինին այդ ստեղծագործությունը գրել է ստեղծագործական երկար ընդմիջումից հետո: Ստեղծագործության բոլոր տասը մասերում էլ տիրապետում է գեղեցիկ մեղեդին: Թեման, որ սկսում են սոլիստները, անցնելով նվագախմբից երգչախմբին, է՛լ ավելի է հարստանում գունային և տրամադրության առումով: Մեներգերը վարպետորեն կատարեցին սոլիստներ Գոհար Գալաչյանը (ալտ), Իզաբելլա Այդինյանը (սոպրանո) և Միհրան Երկաթը (բարիտոն), որոնք իրենց ձայնի հարուստ գույներով լրացնում էին երգչախմբին: «Ստաբատ Մատեր»-ի

կուլմինացիան ֆուգան է, որտեղ դիրիժորի հմուտ և վստահ ձեռքի շարժումներից ծնունդ էին առնում թեմայի վարիացիաները, տարբեր ծայներում և մեկը մյուսին անցնելով ստեղծում էին ֆուգային հատուկ նրբահյուս ինտոնացիաներ, երանգներ: Դահլիճը թնդում էր ծափահարություններից: Այդ օրը ռոսինյան երաժշտության հաղթարշավն էր» [3]:

Չեքիջյանի և հայկական կապելլայի ելույթն արժանացավ ոչ միայն ունկնդրի ջերմ ընդունելությանը, այլև մամուլի և երաժշտագետների արձագանքին:

«Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճում տեղի ունեցավ «Երևանյան երաժշտական օրեր» ֆեստիվալի երրորդ համերգը: Չնայած դեռ մոտ չէ ֆեստիվալի ավարտը, և ունկնդիրները դեռևս հնարավորություն կունենան մեկից ավելի անգամ ներկա գտնվելու երաժշտության այդ տոնահանդեսի բազմաթիվ միջոցառումներին, սակայն արդեն այսօր էլ կարելի է ուրախությամբ նշել, որ ֆեստիվալը կազմակերպված է նպատակասլաց ձևով՝ նկատի առնելով մեր երաժշտասեր հասարակայնության ամենաբարձր պահանջները: Այդ բանի լավագույն ապացույցն էր երկուշաբթի օրը կայացած սիմֆոնիկ համերգը, որի ժամանակ Հայաստանի պետական երգչախումբը, սիմֆոնիկ նվագախումբը ներկայացրել էին չափազանց հետաքրքիր ու խոստումնալից ծրագիր: Համերգում պետք է կատարվեին Ռոսինիի «Ստաբատ Մատեր» ստեղծագործությունը և Շուբերտի դո մաժոր կանտատը՝ երկեր, որոնք վաղուց մտել են համաշխարհային դասական երաժշտության շտեմարան: Երաժշտասերների հետաքրքրությունը բարձրացել էր նաև այն պատճառով, որ Ռոսինիի «Ստաբատ Մատերը» Երևանում հնչելու էր առաջին անգամ: Հենց սկզբից ասենք, որ ունկնդիրները այդ երեկո դահլիճից հեռացան հոգեպես բավարարված՝ իրենց հետ տանելով Ռոսինիի ու Շուբերտի գմայլելի հնչյունների անկրկնելի աշխարհը:

Ռոսինիի «Ստաբատ Մատերը» ոգեշունչ արվեստի մի հոյակապ օրինակ է, որտեղ սքանչելի ներդաշնակությամբ միաձուլվել են երգչախմբային-սիմֆոնիկ երաժշտության բազմապիսի հնարավորությունները: Պետք է արժանին մատուցել կատարողներին՝ մեներգիչներ Գոհար Գալաչյանին, Իզաբելլա Այդինյանին, Միրան Երկաթին և Հայաստանի պետական երգչախմբին ու սիմֆոնիկ նվագախմբին, որոնք շնորհաշատ դիրիժոր Հովհաննես Չեքիջյանի ղեկավարությամբ կարողացան հաջողությամբ հաղթահարել ստեղծագործության տեխնիկական դժվարությունները և, ընդհանուր առմամբ, ճշտորեն բացահայտել Ռոսինիի երաժշտության գաղափարա-գեղարվեստական արժանիքները: Ռոսինիի նրբագեղ, երգային մեղեդիները, ախորժալուր հարմոնիաները, նրա երաժշտության ներքին դինամիկան ու կերպարների ընդգծված ցայտունությունը ճշտորեն էին ընկալվել կատարողների կողմից և ստացել յուրօրինակ մեկնաբանություն: ...Ռոսինիի «Ստաբատ Մատերի» կատարումը, ընդհանուր առմամբ, մեծ տպավորություն թողեց և ջերմորեն ընդունվեց ունկնդիրների կողմից» [7]:

Համերգի երկրորդ բաժնում կատարվեց Շուբերտի դո-մաժոր կանտատը՝ «Միրիամի հաղթերգը», որը 1964 թվականին Երևանյան ունկնդրին կրկին ծանոթացրել էր Հովհաննես Չեքիջյանը:

«Երեկոյան Երևան» թերթի 1965 թ. նոյեմբերի 19-ի համարում տպագրվեց

երաժշտագետ Արաքսի Հարությունյանի (հետագայում՝ Սարյան) ««Ստաբատ մատեր»-ը առաջին անգամ Երևանում» ծավալուն հոդվածը, որտեղ կարդում ենք. «Մի քանի օր է, ինչ սկսվել են «Երևանյան երաժշտական օրեր»-ը: Երաժշտասերները մեծ գոհունակությամբ ու բարձր հետաքրքրությամբ են ընդունում ֆեստիվալի յուրաքանչյուր նախաձեռնություն: Անհրաժեշտ է այստեղ նշել, որ ֆեստիվալն ընդհանրապես շնորհակալ և խիստ կարևոր միջոցառում է: Արդեն առաջին «Երիտասարդ ծայներ» ֆեստիվալը, որը տեղի ունեցավ անցյալ տարի աշնանը, մեծ խանդավառություն առաջացրեց և՛ երաժիշտների, և՛ երաժշտասերների մոտ: Եվ հիմա, դարձյալ նույն խանդավառությամբ իրագործվում է երկրորդ ֆեստիվալը:

Ֆեստիվալում առաջին անգամ հնչեց իտալացի հռչակավոր կոմպոզիտոր Ջոակինո Ռոսինիի «Ստաբատ մատեր» ստեղծագործությունը: Մինչ այս Ռոսինին մեր ունկնդիրներից շատերին ծանոթ էր իր օպերային գործերով: «Ստաբատ մատեր»-ի կատարումը հնարավորություն տվեց ավելի լիարժեք պատկերացում կազմելու կոմպոզիտորի ստեղծագործական անհատականության մասին: Այդ բանի համար երաժշտասերները իրենց շնորհակալական առաջին խոսքը պետք է ուղղեն տաղանդավոր դիրիժոր Հովհաննես Չեքիջյանին: Առաջին անգամը չէ, որ Չեքիջյանը մեր ունկնդիրներին ներկայացնում է անծանոթ, հազվագյուտ կատարվող գործեր: Դա արվեստագետի հիմնալի հատկությունն է: «Ստաբատ մատեր»-ը միջնադարում մեծ տարածում ունեցած կրոնական բնույթի գրական կոմպոզիցիա է: Այն սկսվում է «Ստաբատ մատեր դոլորոսա» բառերով, որը նշանակում է «Կանգնած է ողբացյալ մայրը»: Այդ կոմպոզիցիայի առաջին բառերն էլ հենց դարձել են վերնագիրը: Միջնադարյան այս բանաստեղծությունը օգտագործվել է բազմաթիվ կոմպոզիտորների կողմից: Հայտնի են դրա հիման վրա գրված Պալեստրինայի, Հայդնի, Շոբերտի, Վերդիի, Դվորժակի և վերջապես Ռոսինիի ստեղծագործությունները: Վերջինս բոլորովին ինքնատիպ մոտեցում է ցուցաբերել այդ գործին: Բանաստեղծության հոգևոր բովանդակությունը Ռոսինին մեկնաբանել է աշխարհիկ կենսազգացողությամբ: Ամբողջ ստեղծագործությունը հագեցած է ռոսինյան երգային և ցայտուն մեղեդիներով:

Ստեղծագործության աշխարհիկ բնույթն էլ հենց դարձել է Հովհաննես Չեքիջյանի մեկնաբանման ելակետը: Նրա ղեկավարությամբ ստեղծագործությունը հնչեց կենսահաստատ, կյանքով լի: Սրանում քիչ չէր և մեներգիչների՝ Միհրան Երկաթի, Գոհար Գալաչյանի, Իզաբելլա Այդինյանի մասնակցությունը: Նրանց հաջողվել էր միաձուլվել նվագախմբի ու երգչախմբի հետ, բացահայտել երկրային մարդու զգացումները, որ ընկած էին հոգևոր սյուժեով գրված ստեղծագործությունների հիմքում:

Լավ տպավորություն թողեց և ստեղծագործության բազմաձայն հյուսվածքի բացահայտումը: Սրանում դարձյալ երախտիքը Հովհաննես Չեքիջյանինն է:

Ռոսինիի «Ստաբատ մատեր»-ի կատարումը հաճելի նորություն էր Երևանի երաժշտասերների համար» [4]:

Այսպիսով՝ շնորհիվ Հ. Չեքիջյանի՝ «Ռոսինիի «Ստաբատ մատեր» ստեղծագործությունը, որն ավելի քան մեկ դար հուզում է աշխարհի երաժշտասերներին, վեհորեն հնչեց նաև Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճում: Ներ-

կաները բուռն ծափերով վարձատրեցին կատարողներին: Մասնագետները նշեցին, որ երկու կոլեկտիվները համատեղ ջանքերով ստեղծագործական հաղթանակ տարան: Սովետական Միության ժողովրդական արտիստ Պավել Լիսիցյանը ասաց, որ իրեն շատ դուր եկավ երգչախմբի և նվագախմբի կատարողական կոլլեկտիվները» [9]:

Ռոսինիի «Stabat Mater»-ի համամիութենական պրեմիերան

Հովհաննես Զեքիջյանի շնորհիվ՝ Ռոսինիի «Stabat Mater»-ն առաջին անգամ հնչեց նաև ԽՍՀՄ-ում:

Ռոսինիի «Stabat Mater»-ի երևանյան պրեմիերայից հետո տաղանդավոր դիրիժորը հարցազրույց է տալիս «Коммунист» թերթին՝ ներկայացնելով առաջիկա անելիքները:

«После концерта Государственной хоровой капеллы Армении мы встретились с ее руководителем и дирижером, заслуженным деятелем искусства Ованесом Чекиджяном, чтобы поблагодарить его за прекрасное исполнение капеллой “Stabat Mater” Россини и узнать о дальнейших планах коллектива.

- Да, конечно, “Stabat Mater” можно считать украшением нашей программы, - сказал О. Чекиджян, - в нем видно творческое лицо Россини, дыхание и глубина его чувств.

- Намерены ли Вы повторить его исполнение в ближайшем будущем?

- Сегодняшним концертом мы заканчиваем наши выступления в республике в этом году. На днях мы уезжаем в Москву, чтобы принять участие в фестивале «Русская зима». На этом фестивале будут выступать лучшие музыкальные коллективы страны. Он продлится 15 дней.

- Что Вы исполните на фестивале?

- Капелла везет лучшие номера своей программы, которые будут исполнены с Московским симфоническим оркестром: кантаты А. Арутюняна «Родина», Г. Ахияняна «Саят-Нова», Э. Мирзояна «Советская Армения», отрывки из оперы Тиграняна «Ануш», «Реквием» Моцарта, «Stabat Mater» Россини, хоровые произведения Брамса, Генделя, Шуберта, Верди, Глинки и других – всего 43 крупных произведения, часть которых исполняется впервые.

После фестиваля в Москве Государственная хоровая капелла Армении продолжит свое турне по городам Советского Союза, даст концерты в Риге, Вильнюсе, Каунасе, Тарту, Таллине, Ленинграде, Минске, Киеве, Львове, Харькове и Одессе.

Во время наших концертов в качестве солистов выступают народный артист Армянской ССР Мигран Еркат, заслуженные артистки республики Гоар Галачян, Изабелла Айдинян, Елена Микаелян, Эльвира Узунян, солист Рижской филармонии Израил Фейгельсон, солист Московской филармонии, профессор Александр Иохеллес.

Мы с волнением ждем открытия фестиваля «Русская зима». Ведь нашему коллективу впервые предстоит встретиться с такой массовой аудиторией. И мы надеемся с честью выдержать этот ответственный экзамен» [14].

1965 թ. դեկտեմբերին Խորհրդային Միության մայրաքաղաք Մոսկվայում տեղի ունեցավ երաժշտական մեծ տոնահանդես՝ «Ռուսական ձմեռ» փառա-

տոնը, որի ընթացքում Մեծ թատրոնի, Վ. Նեմիրովիչ-Դանչենկոյի և Կ. Ստանիսլավսկու անվան թատրոնի բեմերում պիտի հանդես գային դասական, ժամանակակից օպերային և բալետային երաժշտության կատարողներ: Մայրաքաղաքի համերգային դահլիճներում պիտի ելույթներ ունենային համաշխարհային ճանաչում ստացած խորեոգրաֆիկ կոլեկտիվներ, ԽՍՀՄ ժողովրդական պարերի անսամբլը, «Բերյոզկան», ՈւսՍՀ ժողովրդական պարերի անսամբլը, Խորհրդային բանակի երգի-պարի կարմրադրոշ անսամբլը, Ռուսական Մ. Պյատնիցկու անվան երգչախումբը, ԽՍՀՄ սիմֆոնիկ նվագախումբը: Հայաստանից հրավիրված միակ կոլեկտիվը Հայաստանի պետական երգչախումբն էր, որը Հովհաննես Չերիջյանի գլխավորությամբ Մոսկվա էր մեկնելու ԽՍՀՄ կոլտուրայի մինիստրության հրավերով:

«Ֆեստիվալային երկու համերգներին ՀՍՍՌ արվեստի վաստակավոր գործիչ Հ. Չերիջյանի ղեկավարությամբ կկատարվեն Ռոսսինիի «Ստաբատ մատերը» (ՍՍՌՄ-ում առաջին անգամ), Բեթհովենի Ֆանտազիան, Շուբերտի Կանտատը, Գ. Հախինյանի «Սայաթ-Նովա» կանտատը, հատվածներ Գլինկայի «Ռուսլան և Լյուդմիլա» և Տիգրանյանի «Անուշ» օպերաներից: «Ռուսական ծմեռ» ֆեստիվալից հետո հայկական երգչախումբը համերգային երկամսյա շրջագայության կմեկնի Մերձբալթյան հանրապետություններ, Ուկրաինա, Բելոռուսիա» [8]:

МОСКОВСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ ФИЛАРМОНИЯ
 КОНЦЕРТНЫЙ ЗАЛ ИМЕНИ П. И. ЧАЙКОВСКОГО
 (по Мясковского, 20)
 ФЕСТИВАЛЬ ИСКУССТВ
РУССКАЯ ЗИМА

Понедельник 27 декабря	Глинка – Хор из оперы „Руслан и Людмила“ Тигранян – Хор из оперы „Аннуш“ Росини – „Stabat Mater“ Шуберт – Кантата „Победная песнь Мириам“	Вторник 28 декабря абсолютно бесплатно	Ахунян – Кантата „Свят Нова“ Бетховен – Фантазия для фортепиано, хора и оркестра Росини – „Stabat Mater“
-------------------------------------	--	--	---

**ГОСУДАРСТВЕННАЯ
 ХОРОВАЯ КАПЕЛЛА АРМЯНСКОЙ ССР
 ГОСУДАРСТВЕННЫЙ СИМФОНИЧЕСКИЙ ОРКЕСТР КИНЕМАТОГРАФИИ**
 Художественный руководитель капеллы и дирижер – Заслуженный деятель искусств Армянской ССР
ОГАНЕС ЧЕКИДЖЯН

Заслуженная артистка Армянской ССР ГОАР ГАЛАЧАН Заслуженная артистка Армянской ССР ИЗАБЕЛЛА АЙДИНЯН Начало в 7 часов вечера	СОЛИСТЫ Песенник АЛЕКСАНДР ИОХЕЛЕС (28 декабря)	Заслуженный артист Армянской ССР МИХАИЛ ДОВЕНМАН Народный артист Армянской ССР МИГРАН ЕРКАТ Билеты проданы
---	---	--

1965 թ. դեկտեմբերի 27-ին և 28-ին Մոսկվայում տեղի ունեցավ Ռոսինիի «Stabat Mater»-ի համամիութենական պրեմիերան:

Սա Մոսկվա Չերիջյանի երկրորդ այցն էր: Մատենոթյի ղեկավարությամբ հայկական կապելլայի մոսկովյան առաջին՝ բախտորոշ ու փայլուն հյուրախա-

ղերը տեղի էին ունեցել մեկ տարի առաջ՝ 1964 թ. նոյեմբերի 24-29, որի ընթացքում Խորհրդային Միությունում առաջին անգամ Մաեստրոն կատարեց Շուբերտի «Միրիամի հաղթերգը» կանտատը:

Չայկովսկու անվան համերգային մեծ դահլիճի լեփ-լեցուն սրահում Խորհրդային Միությունում առաջին անգամ հնչեց Ռոսինիի «Stabat Mater»-ը՝ Հովհաննես Զեքիյանի ղեկավարությամբ՝ Հայաստանի պետական երգչախմբի և ՍՍՀՄ կինեմատոգրաֆիայի պետական սիմֆոնիկ նվագախմբի կատարմամբ: Մենակատարներն էին Միրան Երկաթը (բարիտոն), Գոհար Գալաչյանը (մեցցո-սոպրանո), Իզաբելլա Այդինյանը (սոպրանո) և Լենինգրադի օպերայի և բալետի պետական ակադեմիական թատրոնի մեներգիչ Միխայիլ Դովենմանը (տենոր) [12, էջ 88]:

Մոսկովյան փայլուն պրեմիերայից հետո Մաեստրոյի և հայկական կապելլայի կատարմամբ «Stabat Mater»-ը շարունակեց իր հաղթարշավը՝ 1966 թ. հունվարի 24-ին Էստոնիայում՝ Տալինում (Էստոնական ռադիոյի սիմֆոնիկ նվագախմբի հետ), ապա՝ Ռիգայում, 1966 թ. հունվարի 30-ին՝ Լենինգրադում (Լենինգրադի կոնսերվատորիայի սիմֆոնիկ նվագախմբի հետ), փետրվարի 5-ին և 6-ին՝ Մինսկում (Բելոռուսական ԽՍՀ պետական սիմֆոնիկ նվագախմբի հետ), փետրվարի 10-ին՝ Կիևում...

«Stabat Mater»-ը Հայաստանի ժողովրդական արտիստ Հովհաննես Զեքիյանի և Հայաստանի պետական ակադեմիական երգչախմբի ու ԽՍՀՄ պետական ակադեմիական սիմֆոնիկ նվագախմբի կատարմամբ Մոսկվայում հնչեց 1974 թ. ապրիլի 17-ին և 18-ին, Չայկովսկու անվան պետական կոնսերվատորիայի մեծ դահլիճում: Մենակատարներն էին Լուսինե Զաքարյանը, Օլգա Գաբայանը, Վահան Միրաքյանը և Բորիս Գրեկովը:

Իսկ մինչ այդ՝ 1974 թ. ապրիլի 6-ին, Հովհաննես Չեքիջյանի ղեկավարությամբ «Stabat Mater»-ը հնչել էր Գորկիում: Այս անգամ՝ Հայաստանի պետական ակադեմիական երգչախմբի և Գորկու պետական ֆիլհարմոնիայի սիմֆոնիկ նվագախմբի կատարմամբ: Մենակատարներն էին կրկին Լուսինե Զաքարյանը, Օլգա Գաբայանը, Վահան Միրաքյանը և Բորիս Գրեկովը:

ԻՍՍՀ Ժողովրդական արտիստ Հովհաննես Չեքիջյանի ղեկավարությամբ Հայկական կապելլայի և Մոսկվայի պետական ֆիլհարմոնիայի ակադեմիական սիմֆոնիկ նվագախմբի կատարմամբ «Stabat Mater»-ը Մոսկվայում՝ Չայկովսկու անվան պետական կոնսերվատորիայի մեծ դահլիճում, հնչեց 1983 թ. հունվարի 23-ին և 25-ին: Մենակատարներ՝ ՍՍՀՄ Ժողովրդական արտիստուհի Նինա Իսակովա (մեցցո-սոպրանո), ՀՍՍՀ Ժողովրդական արտիստուհի Լուսինե Զաքարյան (սոպրանո), ՍՍՀՄ Ժողովրդական արտիստ Կարլ Զարին (տենոր), Մոսկվայի ՍՍՀ վաստակավոր արտիստ Յուրի Ստատնիկ (բաս)... [21]

Ավանդույթին հավատարիմ՝ մոսկովյան այս հյուրախաղերի ընթացքում Մոսկվայում առաջին անգամ հնչեց Լամբերտի «Ռիո-Գրանդեն»:

МОСКОВСКАЯ ОРДЕНА ТРУДОВОГО
КРАСНОГО ЗНАМЕНИ
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ФИЛАРМОНИЯ

БОЛЬШОЙ ЗАЛ КОНСЕРВАТОРИИ

**Академический
СИМФОНИЧЕСКИЙ ОРКЕСТР**
Московской государственной
филамонии

ЗАСЛУЖЕННЫЙ КОЛЛЕКТИВ РЕСПУБЛИКИ
**Государственная
АКАДЕМИЧЕСКАЯ КАПЕЛЛА АРМЕНИИ**

Дирижер
народный артист СССР, лауреат Государственной премии СССР,
лауреат Государственной премии Армянской ССР, профессор
Оганес ЧЕКИДЖИАН

Сопрано
заслуженный артист РСФСР
Николай ПЕТРОВ
(французский)

Сопрано
соискатель Московской академической музыкальной школы им.
В. И. Петровского (Дюпенко), народная артистка СССР, лауреат
Государственной премии РСФСР им. М. И. Глинки
Нина ИСАКОВА
(итальянский)

Мезо-сопрано
народный артист СССР, лауреат Государственной премии
СССР
Лусине ЗАКАРЯН

Тенор
народный артист СССР, лауреат Государственной премии
СССР
Карл ЗАРИНЬ

Тенор
соискатель Московской академической музыкальной школы им.
В. И. Петровского (Дюпенко), народная артистка СССР,
заслуженный артист Московской ССР, лауреат международной
премии
Нина АКОПЯН

Бас
Юрий СТАТНИК

РОССИИ
(1792 – 1868)

— «Stabat Mater» для сопрано, хора и оркестра
№ 1. Интродукция Andantino moderato
№ 2. Ария Allegro maestoso
№ 3. Духи Largo
№ 4. Ария Allegretto-Maestoso
№ 5. Хор и речитатив Andante mosso
№ 6. Квартет Allegro moderato
№ 7. Капелла Andante grazioso
№ 8. Ария и хор Andante-Maestoso
№ 9. Квартет Andante
№ 10. Финал Allegro

Сопрано: Л. ЗАКАРЯН, К. ЗАРИНЬ,
Н. ИСАКОВА, Ю. СТАТНИК

ПРОГРАММА

Вторник, 27 января
Абонемент № 2
Сезон 1987 – 1988 гг.

МОСКОВСКАЯ ОРДЕНА ТРУДОВОГО
КРАСНОГО ЗНАМЕНИ
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ФИЛАРМОНИЯ

БОЛЬШОЙ ЗАЛ КОНСЕРВАТОРИИ

**Академический
СИМФОНИЧЕСКИЙ ОРКЕСТР**
Московской государственной
филамонии

ЗАСЛУЖЕННЫЙ КОЛЛЕКТИВ РЕСПУБЛИКИ
**Государственная
АКАДЕМИЧЕСКАЯ КАПЕЛЛА АРМЕНИИ**

Дирижер
народный артист СССР, лауреат Государственной премии СССР,
лауреат Государственной премии Армянской ССР, профессор
Оганес ЧЕКИДЖИАН

Сопрано
заслуженный артист РСФСР
Нина ИСАКОВА
(итальянский)

Мезо-сопрано
народный артист СССР, лауреат Государственной премии
СССР
Лусине ЗАКАРЯН

Тенор
народный артист СССР, лауреат Государственной премии
СССР
Карл ЗАРИНЬ

Тенор
соискатель Московской академической музыкальной школы им.
В. И. Петровского (Дюпенко), народная артистка СССР,
заслуженный артист Московской ССР, лауреат международной
премии
Нина АКОПЯН

Бас
Юрий СТАТНИК

РОССИИ
(1792 – 1868)

— «Stabat Mater» для сопрано, хора и оркестра
№ 1. Интродукция Andantino moderato
№ 2. Ария Allegro maestoso
№ 3. Духи Largo
№ 4. Ария Allegretto-Maestoso
№ 5. Хор и речитатив Andante mosso
№ 6. Квартет Allegro moderato
№ 7. Капелла Andante grazioso
№ 8. Ария и хор Andante-Maestoso
№ 9. Квартет Andante
№ 10. Финал Allegro

Сопрано: Л. ЗАКАРЯН, К. ЗАРИНЬ,
Н. ИСАКОВА, Ю. СТАТНИК

ПРОГРАММА

Вторник, 27 января
Сезон 1987 – 1988 гг.

Եզրակացություններ

Այսպիսով՝

1. շնորհիվ Հովհաննես Զեքիյանի և Հայաստանի ազգային ակադեմիական երգչախմբի՝ 1965 թվականի նոյեմբերի 15-ին Երևանում առաջին անգամ հնչեց Ռոսինիի «Stabat mater»-ը: Այն իր հաստատուն տեղը գրավեց հայկական կապելլայի երկացանկում, որի շնորհիվ Հայաստանում «Stabat mater»-ի համերգային կյանքը շարունակվում է մինչ օրս:

2. Երևանյան պրեմիերայից անմիջապես հետո՝ 1965 թվականի դեկտեմբերի 27-ին և 28-ին, «Stabat Mater»-ն առաջին անգամ հնչեց Մոսկվայում՝ Հ. Զեքիյանի և հայկական կապելլայի կատարմամբ իրականացվեց «Stabat Mater»-ի համամիութենական պրեմիերան:

3. մոսկովյան պրեմիերային հաջորդեցին «Stabat Mater»-ի պրեմիերաները Լենինգրադում, մերձբալթյան հանրապետություններում, Ուկրաինայում և Բելոռուսիայում.

4. Ռոսինիի «Stabat Mater»-ի չեքիջանական մեկնաբանությունն առանձնանում է իր բարձր պրոֆեսիոնալիզմով ու անհատական ինքնատիպությամբ: Օժտված լինելով երաժշտական կատարյալ ու նուրբ լսողությամբ և ռիթմի սուր զգացողությամբ, ինչպես նաև ժեստերի միջոցով երաժշտության ողջ բովանդակության արտահայտման դիրիժորական բացառիկ օժտվածությամբ՝ Հ. Չեքիջյանը խորապես ներթափանցում է «Stabat Mater»-ի դրամատուրգիական բովանդակության մեջ, բացահայտում զարգացման կոնֆլիկտայնությունը, վարակվում ստեղծագործության հուզական տրամադրությամբ և դրանով իսկ ազդելով կատարողների վրա՝ տեսանելի է դարձնում երաժշտական կտավի ողջ ծավալումը, վերստեղծում կոմպոզիտորի մտահղացման հուզական մթնոլորտն ու ստեղծում միասնական կոռ հնչողություն, որտեղ միաձուլվում են երգչախմբի, նվագախմբի և մենակատարների պարտիաները:

Գրականություն

1. Ասատրյան Ա. Հովհաննես Չեքիջյանի ներդրումը հայ երաժշտարվեստում, «Հովհաննես Չեքիջյան – 90» գիտական նստաշրջանի նյութերի ժողովածու. Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2019, էջ 16-51:
2. Բաղդասարյան Ա. Հոգևոր երաժշտությունը Մաեստրո Հ. Չեքիջյանի կատարողական արվեստում, «Հովհաննես Չեքիջյան – 90» գիտական նստաշրջանի նյութերի ժողովածու. Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2019, էջ 52-62:
3. Թոքմաջյան Լ. Իսկական, փայլուն հաղթանակ, «Երեկոյան Երևան», 16 նոյեմբերի, 1965:
4. Հարությունյան Ա. «Ստաբատ մատեր»-ը առաջին անգամ Երևանում, «Երեկոյան Երևան», 19 նոյեմբերի, 1965:
5. Հարությունյան Ա. Հովհաննես Չեքիջյանի հյուրախաղերը Լեհաստանում, «Հովհաննես Չեքիջյան – 90» գիտական նստաշրջանի նյութերի ժողովածու. Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2019, էջ 117-126:
6. «Հովհաննես Չեքիջյան – 90» գիտական նստաշրջանի նյութերի ժողովածու. Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2019:
7. Ղափանցյան Ա. «Ստաբատ մատերի» առաջին կատարումը, Հովհաննես Չեքիջյանի անձնական արխիվ:
8. Մելքոնյան Հ. Ձեզ կանաչ ճամփա, կարմիր հանգրվան, «Գրական թերթ», 17 դեկտեմբերի, 1965:
9. «Ստաբատ Մատերը» կատարվեց Երևանում. «Ավանգարդ», 18 նոյեմբերի, 1965:
10. Վարդանյան Վ. Երևանյան երաժշտական օրեր, «Երեկոյան Երևան», 17 նոյեմբերի, 1965:
11. Վարդանյան Ռ. Ծափահարում է Լեհաստանը (Հայաստանի պետական ակադեմիական երգչախմբի հյուրախաղերը), «Սովետական Հայաստան», 20 մայիսի, 1980:
12. Տիգրանյան Մ. Հովհաննես Չեքիջյան. մոսկովյան հյուրախաղեր, «Հովհաննես Չեքիջյան – 90» գիտական նստաշրջանի նյութերի ժողովածու, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2019, էջ 85-106:

13. Аветисян Н. Эстетические взгляды Оганеса Чекиджяна, Հովհաննես Չեքիջյան – 85, գիտական նստաշրջանի նյութեր. Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2014, էջ 70-82:
14. Вштуни М. Их ждет Москва, «Коммунист», 22 декабря, 1965, N 301.
15. Конен В. История зарубежной музыки. Москва, «Музыка», 1984.
16. Тэрьян М. Дебют талантливого дирижера, «Коммунист», 30 ноября, 1961.
17. Фраккароли А. Россини (перевод с итальянского Ирины Константиновой). Москва, «Молодая гвардия», 1987.
18. Bukowski R. Ciekawe interpretacje, “Wieczor Wroslawia”, 23 kwietnia, 1980.
19. Dzia inauguracja Dni Kultury Radzieckiej w Polsce, “Gazeta Robotnicza”, 18-20.IV.1980.
20. Kofin E. W dwa tygodnie cztery pory roku (Wroclawska Filharmonia na Zakaukaziu (2), “Wieczor Wroslawia”, 2 maja, 1980.
21. <https://www.youtube.com/watch?v=6FF6f4tqoj0> (ներբեռնման օրը՝ 20.04.2022).

References

1. Asatryan A. Hovhannes Cheqijyani nerdrumy' hay erajhshtarvestum, «Hovhannes Cheqijyan–90» gitakan nstashrjani nyut'eri jhoghovac'u. Erevan, HH GAA «Gitut'yun» hrat., 2019, e'j 16-51.
2. Baghdasaryan A. Hogeavor erajhshtut'yuny' Maestro H. Cheqijyani kataroghakan arvestum, «Hovhannes Cheqijyan – 90» gitakan nstashrjani nyut'eri jhoghovac'u, Erevan, HH GAA «Gitut'yun» hrat., 2019, e'j 52-62.
3. Դոգմայան Լ. Iskakan, p'aylun hagh'tanak, «Erekoyan Erevan», 16 noyemberi, 1965.
4. Harut'yunyan A. «Stabat mater»-y' ar'ajin angam Erevanum, «Erekoyan Erevan», 19 noyemberi, 1965.
5. Harut'yunyan A. Hovhannes Cheqijyani hyuraxaghery' Lehashtanum, «Hovhannes Cheqijyan – 90» gitakan nstashrjani nyut'eri jhoghovac'u. Erevan, HH GAA «Gitut'yun» hrat., 2019, e'j 117-126.
6. «Hovhannes Cheqijyan – 90» gitakan nstashrjani nyut'eri jhoghovac'u. Erevan, HH GAA «Gitut'yun» hrat., 2019.
7. Ghap'ancyan A. «Stabat materi» ar'ajin katarumy', Hovhannes Cheqijyani and'nakan arxiv.
8. Melqonyan H. D'ez kanach tzamp'a, karmir hangrvan, «Grakan t'ert'», 17 dektemberi, 1965.
9. «Stabat Matery'» katarvec Erevanum, «Avangard», 18 noyemberi, 1965.
10. Vardanyan V. Erevanyan erajhshtakan o'rер, «Erekoyan Erevan», 17 noyemberi, 1965.
11. Vardanyan R. C'ap'aharum e' Lehashtany' (Hayastani petakan akademiakan ergchaxmbi hyuraxaghery'), «Sovetakan Hayastan», 20 mayisi, 1980.
12. Tigranyan M. Hovhannes Cheqijyan. moskovyan hyuraxagher, «Hovhannes Cheqijyan – 90» gitakan nstashrjani nyut'eri jhoghovac'u. Erevan, HH GAA «Gitut'yun» hrat., 2019, e'j 85-106.
13. Avetisjan N. Jesteticheskie vzgljady Oganesa Chekidzhjana, Hovhannes Cheqijyan – 85, gitakan nstashrjani nyut'er. Erevan, HH GAA «Gitut'yun» hrat., 2014, e'j 70-82.
14. Vshtuni M. Ih zhdet Moskva, «Kommunist», 22 dekabrja, 1965, N 301.
15. Konen V. Istorija zarubezhnoj muzyki. Moskva, «Muzyka», 1984.
16. Ter'jan M. Debjut talantlivogo dirizhera, «Kommunist», 30 nojabrja, 1961.
17. Frakkaroli A. Rossini (perevod s ital'janskogo Iriny Konstantinovej). Moskva, «Molodaja gvardija», 1987.

**«STABAT MATER» ДЖОАККИНО РОССИНИ В ИНТЕРПРЕТАЦИИ
ОГАНЕСА ЧЕКИДЖЯНА
(посвящается 180-летию создания «Stabat Mater» Россини и 85-летию
Национальной академической хоровой капеллы Армении)**

АННА АСАТРЯН*

Для цитирования: Асатрян, Анна. ««Stabat Mater» Джоаккино Россини в интерпретации Оганеса Чекиджяна». *Искусствоведческий журнал*, N 1 (2022): 79-100. DOI: 10.54503/2579-2830-2022.1(7)-79

31-го марта 2022 г. в концертном зале Арама Хачатуряна состоялся концерт Национального героя РА, Народного артиста СССР Оганеса Чекиджяна и Национальной академической хоровой капеллы Армении. Прозвучал «Stabat Mater» (1842) Россини (1792-1868) в исполнении Национальной академической хоровой капеллы Армении и Национального филармонического оркестра Армении, солистов Софьи Саядян (сопрано), Кристине Саакян (меццо-сопрано), Микаела Григоряна (тенор) и Погося Биазбекяна (бас).

За дирижерским пультом стоял Оганес Чекиджян.

В данной статье впервые в армянской музыкологии представлена роль Оганеса Чекиджяна в концертной биографии «Stabat Mater» Россини в Армении и Советском Союзе. Благодаря Оганесу Чекиджяну и Национальной академической хоровой капелле 15 ноября 1965 г. в Ереване был исполнен «Stabat Mater» Россини, занявшее свое прочное место в репертуаре капеллы, и начатая с тех пор концертная жизнь данного произведения продолжается по сей день. Сразу же после ереванской премьеры, 27 и 28 декабря 1965 г. состоялась всесоюзная премьера «Stabat Mater» в Москве в исполнении армянской капеллы под управлением О. Чекиджяна. Вслед за московской премьерой последовали премьеры «Stabat Mater» в 1966 г. в Ленинграде, в прибалтийских республиках, Украине и Белоруссии. Чекиджяновская интерпретация «Stabat Mater» Россини отличается высоким профессионализмом и самобытностью.

Ключевые слова: Оганес Чекиджян, Джоаккино Россини, «Stabat Mater», ереванская премьера, Москва, всесоюзная премьера, 1965-ый год.

---

* И.о. директора Института искусств НАН РА, заведующая отделом музыки, доктор искусствоведения, профессор, заслуженный деятель искусств Армении, вице-президент Академии проблем гуманизма, председатель Фонда Тигран Чухаджян, член Совета Союза композиторов Армении, член Правления Союза композиторов Армении, annaasatryan2013@gmail.com, статья представлена 20.04.2022, рецензирована 25.04.2022, принята к публикации 20.05.2022.

“STABAT MATER” BY GIOACCHINO ROSSINI IN THE INTERPRETATION OF OHANNES TCHEKIDJIAN

(dedicated to the 180th anniversary of the creation of Rossini's “Stabat Mater” and the 85th anniversary of the foundation of the National Academic Choir of Armenia)

ANNA ASATRYAN*

For citation: Asatryan, Anna. «“Stabat Mater” by Gioacchino Rossini in the Interpretation of Ohannes Tchekidjian (dedicated to the 180th anniversary of the creation of Rossini's “Stabat Mater” and the 85th anniversary of the foundation of the National Academic Choir of Armenia)», N 1 (2022): 79-100. DOI: 10.54503/2579-2830-2022.1(7)-79

On March 31, 2022, the concert of RA National Hero, USSR People's Artist Ohannes Tchekidjian and the National Academic Choir of Armenia took place in the Aram Khachatryan Concert Hall. “Stabat Mater” (1842) by Rossini (1792-1868) was performed by the National Academic Choir of Armenia and the National Philharmonic Orchestra of Armenia, soloists Sofia Sayadyan (soprano), Christine Sahakyan (mezzo-soprano), Mikayel Grigoryan (tenor) and Poghos Biazbekyan (bass). Ohannes Tchekidjian was near the conductor's panel.

The study reveals for the first time in Armenian musicology the role of Ohannes Tchekidjian in the concert biography of Rossini's “Stabat Mater” in Armenia and the Soviet Union. Thanks to O. Tchekidjian and the National Academic Choir of Armenia in 1965, on November 15, Rossini's “Stabat Mater” was played for the first time in Yerevan. It had its permanent place in the repertoire of Armenian a cappella, thanks to which the concert life of “Stabat Mater” in Armenia continues up today. Immediately after the Yerevan premiere, on December 27 and 28, 1965, “Stabat Mater” was played for the first time in Moscow – the all-union premiere of “Stabat Mater” was performed by O. Tchekidjian and the Armenian a cappella. The Moscow premiere was followed by the premieres of “Stabat Mater” in 1966 in Leningrad, the Baltic republics, Ukraine and Belarus. The Tchekidjian interpretation of Rossini's “Stabat Mater” stands out for its high professionalism and originality.

Key words: Ohannes Tchekidjian, Gioacchino Rossini, “Stabat Mater”, Yerevan premiere, Moscow, All-Union premiere, 1965.

---

* Acting Director of NAS RA Institute of Arts, Head of the Music Department, Honored Art Worker of the RA, Vice President of the Academy of Humanism Problems, President of the Dikran Tchouhadjian Foundation, Member of the Council of the Composers Union of Armenia, Member of the Board of the Composers Union of Armenia, Doctor of Sciences (Arts), Professor, annaasatryan2013@gmail.com, The article was submitted on 20.04.2022, reviewed on 25.04.2022, accepted for publication on 20.05.2022.